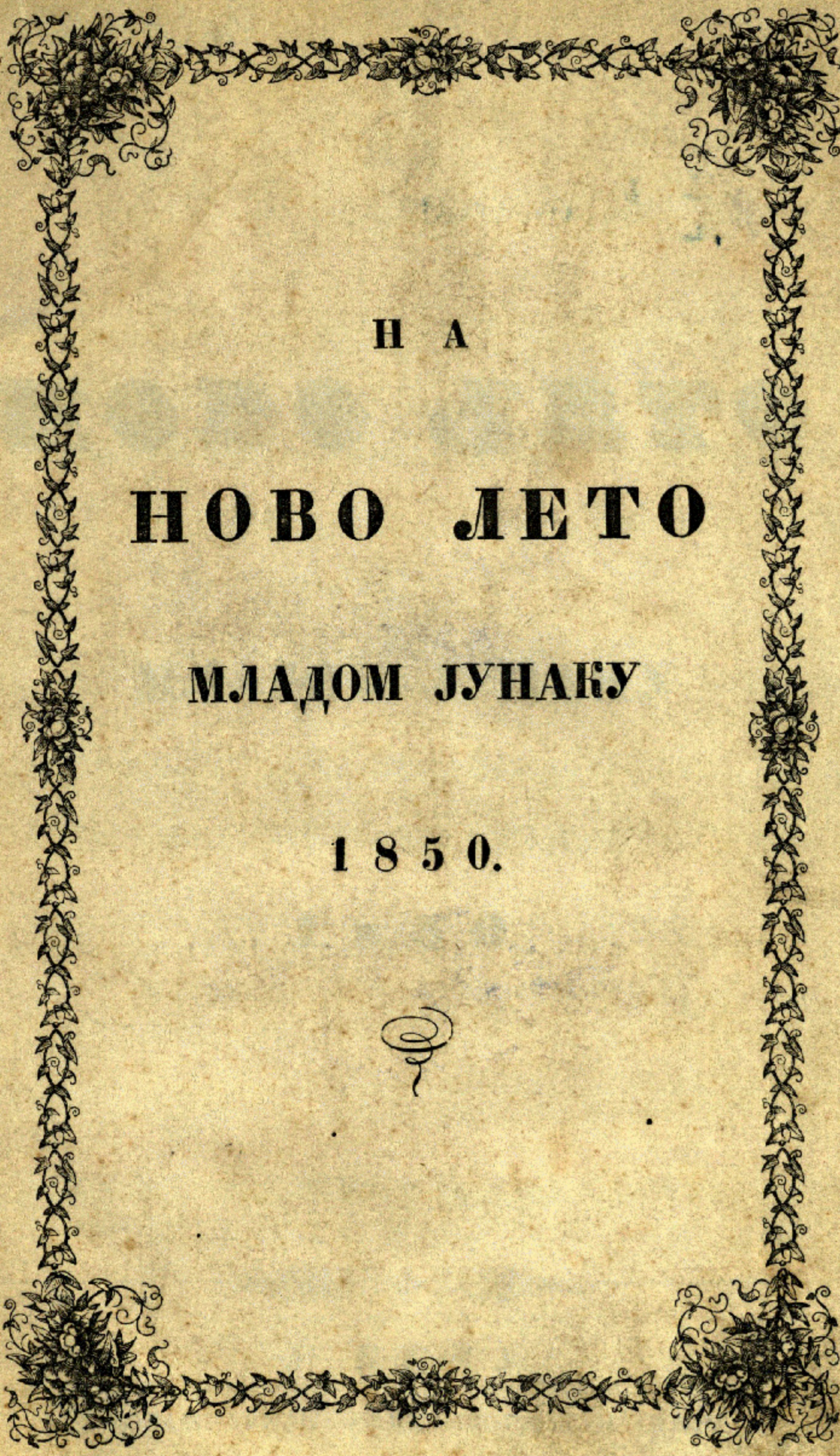

240

Н А

Н О В О Л Е Т О

М Л А Д О М Ю Н А К У

1 8 5 0 .

P19 Cp II 391.1

HORROR

THE

1843

Р19СрИ 391. 1

Н А

Н О В О Л Е Т О

М Л А Д О М Ј У Н А К У

1 8 5 0.

У Б Е Ч У

У ШТАМПАРИЈИ ЈЕРМЕНСКОГА МОНАСТИРА.

Ивв. Оп. 294325

I.

Почетак рата с Маџарима 1848.

Кад отеше владу ћесареву
 Силеције маџарске бунџије
 Сви за шешир задеше слободу
 А по земљи оружаше народ.
 Онда шћаху сатрти свакога
 Или сатрти или протерати
 Ко се не кте Кошуту клањати
 Ни маџарски с њиме беседити. —
 Ал' с' тад чудна удеси прилика,
 Чудна слика на небесном пољу;
 Баш се беше месец уштапио
 Уштапио по све испунио:
 Сјаје месец к'о што ј' сјао до сад
 Сјаје месец, ал' светлости нема
 Тавну светлост кано што је досад;
 Већ он сјаје на високом небу
 Сав у ватри к'о репата звезда,
 Још се густа око њега магла
 Наватала и свуда расула
 Кано да се топио у крви. —
 Гледаше га људи безбројени
 Безбројени, силни удивљени,
 Па вељаху у себи Маџари:
 „Гле но Бога, и он чуда твори
 „Красна чуда за нашу слободу;

„Фала Богу, маџарскоме Богу,
 „Он нас јесте до сад сачувао,
 „Сачувао и господство дао.” —
 То гледала једна стара бака
 Стара бака *Кошушова* мајка
 Па беседи *Кошушова* мајка :
 „Ој Кошуте да мој мили сине!
 „Стара сам ти, доста проживила
 „Проживила, чуда нагледала
 „Нагледала више наслушала,
 „Веруј сине ово добро није
 „Није добро душа ми прориче.
 „Од старине већ се запамтило,
 „Да је месец у крвавој магли
 „Свагда боју крвном предходио;
 „Слушај сине добро бити не ће!
 „На лако сте добили господство
 „Све господство и нову слободу; —
 „А слобода с' без крви не даје!
 „Маџар ће се јоште крвавити
 „И у боју нагледати рана,
 „А боју се не мож' знати рока
 „Нити рока, још мање свршетка.
 „Веруј сине добра бити не ће.” —
 Ал' беседи гуја од Маџара
 Љута гуја *Кошушова* душа :
 „Прођи ме се моја стара мајко!
 „Таке гатке за људе нијесу,
 „Већ за бабе кано што си сама
 „Које с' плаше и од своје сенке. —
 „Сила јесте сва од сад у мене
 „Сила моја, и народна воља,
 „Никог с' више на свету не бојим!
 „Народу сам ја дао слободу,

„Спахијама отео роботу,
 „А градове цару одузео,
 „И по земљи војску подигао.
 „По свој земљи моје с' име слави,
 „Свако с' племе радо мени клања,
 „Свак се моме радује господству:
 „Једно само будаласто момче
 „Младо момче заковано Српче
 „По имену *Сирашмиру Борђе*,
 „Усуди се преда ме изаћи,
 „Па к'о прави мејданција рећи:
 „Да ће с' самном згледати у боју.
 „Па он оде да побуни рају
 „Удну рају супрот моје власти. —
 „Граничаре који пушке носе
 „Већ је царе давно мени пред'о;
 „А друге ћу повешати редом.” —
 Што је рек'о то је учинио.
 Посла доле српскога сердара
 Срб-сердара *Чарнојевић Перу*
 Али Перо не кте бити целат
 Целат бити народу српскоме;
 Већ он себи зове Србадију,
 Србадију исред Карловаца
 Соколове све српске јунаке,
 Међу њима *Сирашмира Борђа*,
 Па беседи *Сирашмиру Борђу*:
 „Ој соколе, да мој мили *Борђе!*
 „Промисли де с' ким си с' завадио
 „Завадио и заврг'о кавгу! —
 „Чусте ли ме соколови српски;
 „Сва је у њи ћесарева војска,
 „Сва цебана и сјасет топова,
 „Коњаника све брзи усара,

„Старешине царски ђенерали,
 „Још к отому све тврдиње царске!“
 Ал' беседи *Сшрашимиру Борђе*:
 „Ми вијесмо гњиле кукавице,
 „Нит' подлога пустије Мацара,
 „Веће народ, к'о што су нам били
 „Од старине прадедови наши.
 „Изгинути сви ћемо до једног,
 „Али права газити не дамо
 „Која но су крвљу добијена
 „Српском крвљу са прадедом твојим
 „*Арсенијел*, светим патријаром!
 „Изгинути ил' побит' крвнике,
 „Ал' господство над собом не дамо! —
 „Ти сад буди нама у помоћи,
 „Па ће т' с' име славити до века
 „Док год буде још једнога Срба.” —
 Врисну у плач *Чарнојевић Перо*,
 Јесте му се растопило срце,
 Па он жали, прежалит' не уме
 Што се даде у руке Мацару,
 Те проклиње *Кошушову* душу
 Љуто куне својијем јединцем.
 Ту с' пољуби са српским јунаком
 Па он чини уговоре с њиме,
 Даје рока њему на примирје
 Како би се оправили Срби
 И цебану вукли преко Саве. —
 А *Кошушу* по телалу пише,
 Пише књигу све ситније слова,
 Те га плаши са силом Србаља:
 „Ту је сила никад невиђена,
 „Ту топови, не зна им се броја,
 „А војници славни граничари

„Граничари, љути Србијанци.”
 Докле с' *Кошуш* обманути даде,
 Стиже помоћ и преко са Саве.
 Тад крвници осетише замку,
 Те сметнуше *Чарнојевик Перу*,
 Њег' сметнуше и бацише љагу
 Црну љагу подлога издајства. —
 Па сад шиљу Србима целата
 Крвопију кунског капетана
 Капетана *Мориц' Сеникирала*.
 Ал' тада с' већ *Ђорђе* подигао
 Врсни *Ђорђе Сврашмировићу*
 Па он стаде на римскоме јарку
 Већ под чадор са својим *Шајкаш'ма*.

II.

Србобранске куле.

(7. Аугуста 1848.)

Јоште није огрануло сунце,
 Ал' је био месец већ заиш'о
 Тек се роса била наватала
 А по пољу још с' не чује гласа. —
 Ал' се чује громовита тутња
 Јака тутња грдније топова
 Од топова маџарски гробова.
 Они иду да покољу Србе
 Рабре Србе, најверније племе
 Што га ј' било икада на свету. —
 Они с' јесу подизали амо
 Већ једанпут; ал бегаше љуто,
 Богме љуто, стати не ктедоше
 Док им нису попадали коњи
 Добри коњи све цареви коњи
 Које *Кошуш* на превару оте. —
 Још се није разлегнула тутња
 По ширини бачванске равнине,
 Али пуче и са друге стране
 Љуто пуче грлата топина,
 Рекао би земља се затресе.
 Сад загрми и са треће стране
 Баш са стране од Новога-Сада
 Грдна звука градскога плотуна. —
 Тад на кули у сред *Србобрана*

Ударило баш три сата звоно :
 Звоно бије, а јунаци с' дижу
 Све јунаци, славни Варадинци;
 Они с' дижу и постају у ред
 Још да приме фишеке у часу,
 Те полете сви к'о да ће на част
 Сви до једног, да одбране место,
 Славно место милог *Србобрана*. —
 Ово било, ал' на белом коњу
 Лети јунак у брзоне скоку,
 Он улети у тврдињу српску
 Те дојаше до светиње цркве
 Свете цркве са двоструком кулом;
 Ту одјаше и помоли Богу
 Помолио па и прекрстио,
 Па он вели *Биги Капетану*:
 „Ој јуначе! мили капетане
 „Богме сам се уморио јако;
 „Како но сам из *Чуруга* пош'о
 „Још ми није чилаш одануо;
 „У мал' мене тамо не задржа
 „Капетану *Сурдучанин Сшево*.
 „Он ми рече да ј' потешко доћи
 „Амо доћи до маџарске страже,
 „Чак до बारे, да су се отегле
 „Њине чете брзије усара.
 „Немој тамо ићи ђенерале,
 „Ако ј' судба, да пропадне место,
 „Немој лудо, да однесеш главу
 „Сам на сусрет маџарском целату
 „Да на путу он зароби тебе
 „Па да чини народу срамоту,
 „И срамоту и црну ругобу
 „Остај овде: где је Србобране,

„Једва с' види кула у по дана!“
 „Фала Богу срећно сам ти дош'о
 „Послушај де драги капетане
 „Те потрчи горе на торњеве
 „Размотри де силу душманина,
 „С које ј' стране гомила највећа
 „Видићеш их; зора се већ плави.“ —
 То изрече па узјаше ата
 Брза ата чилашаста сивца,
 Те потеже, што год игда може
 У шанцеве где су Србијанци
 Да их скупи и заповест изда;
 Јер је с њима и владати мучно
 Кој' се нису реду навикнули
 Нит' по равном војевати пољу,
 Појуриће из шанца далеко
 Те их могу катане опколит';
 Шта је фајде, што ћ' погинут' рабро
 А сила ће навалити амо. —
 Подиже се на торњеве *Перо*
 Па он вади дурбин из појаса
 Те погледа на све четир стране.
 Јесте сила са свакуда страшна,
 Ал' највише куља од Врбаса
 Ту на броју топова највише
 Коњаника и царски пешака,
 Хонведаца голи косоноша,
 Вармеђаша, силу великаша,
 Сви кићени првенијем перјем
 Ту је жена и господски сеја
 Све то жељно, нагледат' се крви
 Наше крви и пропасти српске. —
 Кад се спусти на ноге лагане
Пешар Бига српски капетане,

Тад одјезди тамо међ' јунаке
 Међ' јунаке часне Варадинце;
 Веће паде по гдекоје тане
 Те се трља по дугом сокаку;
 Подиже се од белога дима
 Свуд около магла подебела,
 На сто места топ у часу пали
 А у Срба још влада тишина!
 Тада баци с варадинске стране
Месарошу, вођа од Маџара,
 Грдну ватру, све лубарде сјајне
 Те запали једно мало гувно.
 Тек што с' ватра појавила била
 Лети јунак на беломе коњу
 Па он зове у помоћ сељаке
 Да се гаси ватра на све стране
 Где би год што упалио душман:
 Ту он смотри једну бедевију
 Бедевију с оне стране Саве
 Где но вија Маџарицу удну
 Где је стиже ту и главу скиде;
 Ал' је јунак доскочио брзо
 И пиштољ му сасуо у груди,
 Па беседи љутит пратиоц'ма:
 „Где год таког лупежа ја стигнем,
 „Вера моја, проћи не ће боље.
 „На мејдану с' показује срце
 „За војника не ћу разбојника.” —
 Тад с' окрете *Јовановић Пери*:
 „Брже *Пешре*, на Турију поћи,
 „Два сам тамо топа наместио
 „И уз топа *Тодинова Луку*
 „Уза њега још *Беквалац Ђоку*,
 „Све војнике који су на гласу,

„Брже *Пешре*, тамо су крвници,
 „Сам сам глед’о кад пођоше тамо
 „Вала мисле, да је онде пусто?” —
 Оде *Перо* на Туријску страну
 А млад јунак пође на Врбашку.
 Већ је ђуле, падало на густо,
 Још од Срба рањенога нема,
 Али брише *Маринковић Тацо*
 Својим топом маџарске војаке.
 Љуто дере, све сокаке гради:
 А онамо с’ с њима завадио
Рисшић Сшево момче србијанско,
 Где год баци он нишан са топом
 Тамо ј’ јаук и дрека Маџара. —
 А у шанцу од Новог-Сада
 Стоји Пољак *Арисшид Вноровски*,
 Он је један па одбија ватру
 Силну ватру од дванест топова;
 Јесте Пољак, ал’ с’ продати не кте
 Не кте продат’ к’о друга му браћа
 Већ он дође међ’ рођену браћу
 Да војује супрот душманина
 Душманина целога Славјанства. —
 Од Бечеја предводи Маџаре
 Љута гуја српска издајица
Издајица Далјанићу Јова,
 Који но се одрек’о ћесара
 И ћесара и народа свога,
 Не видио да Бог да ни раја!
 Њега бије *Живковићу Тејо*
 Све му с коња катане он скида.
 Кад то види *Далјанићу Јово*,
 Он потера на јуриш пешаке;
 Ал’ га згодно домаши са стране

Са три топа *Радивој Мушицки*,
 Овај збија, а *Тејо* разбија,
 Тако су га две тобције српске
 Дочекале те одбиле славно. —
 Већ бежаше од свуда *Маџари*,
 Ал' не беже тамо од *Врбаса*,
 Већ се бију и на јуриш пођу;
 Поваљаше већ три српска топа
 А уза њи две тобције падну
 Учини се забуна у часу.
 Кад то види поп из *Србобрана*
 Млади попе *Петровићу Павле*,
 Он дотрча *Живковићу Теји*,
 Па додаје фишек од топова,
 Вала не би ни тобција брже
 Него што је послужио попо;
 Још је попо и мачем се тук'о
 Баш ка' да је војник од заната. —
 Сад већ дођу до шанца пешаци
 Та пешаци све сами *Словаци*,
 Њи предводи обрштар *Бакони*
 Он их води на рођену браћу,
 Брат на брата да потегне сабљу
 Да брат брата к'о душманин коље
 Та да с' смеје крвник обадвома.
 Већ се војске по шанцеви секу,
 Пада душман, слабо који Србин,
 Ваљда ј' тако божја воља била?
 Ту се *Бига* устрашит' не даје
 Већ он рабри славне *Варадинце*
 Те понесе царев барјак пред њи
 Царев барјак са двоглавним орлом:
 „Ој јунаци за цара и народ
 „Знао ј' Србин погинути свагда.”

А млад јунак на брзом чилашу
 Кано стрела, лети на све стране
 Па подиже и старо и младо
 Пође за њим руљом све на шанце
 А Маџар се опет поче трзат,
 Тад он посла *Добановачкога*
 Да Пољака што брже доведе.
 Док је дланом о длан ударио,
Воноровски са топови стиже
 Стиже богме кроз нај јачи пљусак
 Јаки пљусак маџарски танета,
 Одма стаде ваљати пешаке
 Баш кој' иду у помоћ од остраг
 А на шанцу с' већ зубима кољу
 И у очи сипају прашину,
 Нема више ни пушке ни мача,
 Већ ко прави јунаци се боре
 Уватише Срби душманина
 Те га с голом одбијају руком.
 Шанцеви су већ пуни мртваца
 А преко њи кано муве леже
 Понајвише бедније Словака
 И цареви добрије пешака,
 Које Маџар на превару оте
 Па у инат на јуриш истури.
 Кад видише маџарске војводе
 Да их за час на броју би мање
 А да с' не мож' Србима досадит',
 Потегоше бежати без реда
 И без реда и без обзирања
 А за собом оставили трага
 Јака трага, приличнога смрада,
 Куд погледити мртва су телеса
 Богме има преко две иљаде.

Чудо ј' било, знаће се до века
 Да ј' три иљад' јуначкије Срба
 Четрдесет надбило иљада
 Четрдесет иљада Маџара.
 Ал' је Србе предводио *Борђе*
 Млади *Борђе Сирашимировићу*
 У кога је благослов и срећа,
 И поштење од народа свога
 Кад се битка завршила била
 И јунаци вратили с бојишта,
 На високој кули Србобрана
 Три је сата ударило звоно!

III.

Палеж од Темерина.

(1. Септембра 1849.)

После дивног боја Србобранског
Када Србин већ двапут Маџара
Надјуначи на крвном мејдану
И душмани срамно побегоше,
Тада Маџар од тешке срамоте
Што побеже главом без обзира
Испред мале силе од Србаља,
Стаде лагат' и опадат' Србе
И износит' свакојакe гласе,
Како би се до самога вођа
Младог вођа јуначкије Срба
Опадање и поруга чула. —
Кад то чуше вођи од Србаља
Срце им се јесте распалило,
Сви до једног оће душманину
Да поврате жао за срамоту
Те дозивљу свога поглавара
Поглавара *Сирашимира Борђа*;
Кад он седе на дивану с њима
Запита их српски ђенерале:
„Ој јунаци, мила моја браћо!
„Каква вас је заморила туга
„Каква туга како ли је брига
„У по ноћи сакупила амо?
„Дал' се Маџар опет на нас спрема

„Што је мучно и мислити сада
 „Како ј' бијен он на Србобрану
 „Још се нигде показао није. —
 „Ил' је вама замутила главу
 „Каква сумња на којег вођу?
 „Вала није та сви сте на броју
 „Сви на броју у једноме часу:
 „Ил' се гдегод побунила војска?
 „Реците ми моја мила браћо,
 „Каква ј' туга у вашим груд'ма?“
 Ал' беседи вођа најстарији
 Од шајкаша капетан *Сурдуки*:
 „Није на нас Маџар подиг'о се,
 „Та он бежи од самога сунца
 „И од сунца да крије срамоту,
 „А камо ли од нашег погледа;
 „Нит' је сумња црнога издајства
 „Јоште српску окаљала слогу;
 „Нит' се нама побунила војска,
 „Та момци су сви до једног за те
 „Сви за тебе готови умрети:
 „Већ је нама додијала спрдња
 „И клевета маџарских крвника,
 „Гдегод ходе опадају Србе
 „Кукавице да смо ми најгоре,
 „Да јунаштва никаквога нема,
 „Нити храбра срца у једнога,
 „Јер се с њима побити не смемо
 „К'о што с' бију поштени војници
 „На пољани широм отвореној,
 „Већ седимо у шанцу к'о гује
 „Које с' крију под зеленим лишћем,
 „Па чекамо у потаји плена.
 „То је брига наша, ђенерале,

„Ту поругу не ћемо поднети!
 „Још нам дају име пустахија
 „И лоповском називају четом;
 „А јел' било под белијем даном
 „Разбојника већег од Маџара?! —
 „То је нама господару жао,
 „А ми ћемо жао за срамоту!”
 Што је један међу њима рек'о
 То су у глас и други изrekli.
 Ал' подиже у прочељу руку
 Њина глава *Страшимир*у *Борђе*
 Па беседи јуначкијем гласом:
 „Чусте ли ме моја мила браћо!
 „Већ и мени с' додијало тући
 „Са душманом и нашим и царским
 „Иза шанца и бусије тесне,
 „Радо бих га вијао по пољу
 „Још радије вође заробио;
 „Ал' је браћо наша сила мала
 „Та малена скоро је и нема
 „Кад се с њином споређује војском.
 „Наши не ће изневерит', знадем,
 „Пре ће пасти сви до последњега
 „Него л' славу замрачити српску;
 „Али браћо, то ј' изгинут' лудо
 „А Маџару досадили нисмо!
 „Браћо, ја сам пред богом и људма
 „Кој за народ морам одговарат'. —
 „Ако л' когод међу вама знаде
 „Како с' може победа задобит'
 „С нашом силом у пространом пољу,
 „Вера моја, ја ћу с вама напред?” —
 Тад беседи један од војвода:
 „Јесте наша сила премалена

„Ал' је јача превара од силе,
 „Ми на дану изаћи не смемо,
 „Ал' у мраку кад с' не види прста
 „Из ненада напасти Маџара
 „Па у буни разгнати к'о мачке
 „Наша сила свакада ће моћи,
 „Јер у мраку кад не види душман
 „Један често за стотину важи;
 „Страх је силан кад овлада киме
 „Чак памети по гдекога лиши.” —
 „Муч' не лудуј српски капетане”
 Рече *Борђе*, те на ноге скочи,
 Јесте њему узаврела крвца
 Од срамоте и гњева јуначког
 „Дал' нападе јунак од Србаља
 „Душманина кадгод у потаји?
 „Та пре ће се растати са душом
 „Нег' с преваром на бојиште поћи! —
 „Али чујте ви војводе српске!
 „Нама јесте један трн у оку,
 „Док је њега, ми даље не смемо
 „Ми не смемо од *Јарка* ни педља.
 „Баш под носом *Темерин* нам стоји
 „Које беше некад српско место
 „А сад тужан, Маџар овејани!
 „Србе јесте растер'о спахија,
 „Населио у силу Маџаре.
 „Кад видише ту превару Срби,
 „Ни мртваце оставили нису,
 „Из темеља покренули цркву,
 „Те пренели у *Шајкашку* земљу.
 „Сада душман станује унутра,
 „Са топови и оправом ратном;
 „Тамо с' часте маџарски крвници

„Међу њима *Месарош* војвода
 „Што је бац’о у Србобран ватру.
 „Браћо моја из гујиног гнезда
 „Ваља терат’ нашег душманина
 „Ми *Телерин* морамо отети;
 „И то браћо до белог дана
 „Војска наша скупити се мора.
 „С једне стране стајаће нам *Бига*
 „Који води Србобранску чету.
 „Са *Сирига Јовановић Перо*
 „Врсни јунак од *Турије* славне,
 „Где се тук’о један супрот десет. —
 „*Добановац* и *Дудић* ће доћи
 „Са *Шајкаш’ма* од *Господинаца*;
 „А са *Јарка Јовановић Чича*,
 „Који зором рујно пије винце,
 „Удариће ако нам не заспи,
 „Јесте јунак, ал’ по својој ћуди!”
 У то време стигоше два старца
 Два су члана одбора главнога
 Које посла свети патријарх
 Да надгледе војску и војводе
 Да им даду џебану и храну
 Ако им је нестало у стану;
 Кад уђоше на диван војнички,
 Њих поздравља *Сирашмиру Борђе*:
 „Добро дошли часни господари!
 „Добра ли вас срећа нам донела
 „Или вас је нужда дотерала?” —
 Ал’ беседе одборници српски:
 „Богу фала! све је у нас добро,
 „Ми дођосмо да вас надгледамо
 „Није ли вам у чему потреба.”
 „Није друга,” рече њима *Борђе*

„До једнота села *Темерина*,
 „Узети га ми морамо силом
 „Било после ма преваром самом,
 „Зором сутра удариће војска,
 „Не буде ли мејдан одржала,
 „Прекосутра, онда вас ја зовем
 „У *Темерин* на ужину к мени.” —
 То изрече, и војводе пусти,
 Да обзнане заповест војником. —
 Прође ноћца и зора заплави,
Бига стоји готов на обрану;
 Са *Сирига Јовановић Перо*
 Покрете се на равноте пољу
 На пољани да нападне војску;
 Али не сме *Дудић* на равници
 Да покрене своју малу чету:
 А и *Чича* заспао на *Јарку*
 Те ту боја правога није било
 Неколико плануло топова,
 Ал’ се *Перо* за рана досети
 Те поведе назад своје људе
 Па беседи потијо себика:
 „Богме право вељаше нам *Борђе*,
 „Малена је сила за пољану.” —
 Дан их прош’о и ноћ замркнула
 Кад је било већ поноћи доба
 А ђенерал разасла телале.
 Маџар дрема без бриге у шанцу
 А господа у широком двору
 Код спахије проводе весеље;
 Ту се један надлагује с другим
 Кол’ко ј’ Срба данас посекао
 Како ли је гонио по пољу
 Граничаре и голе гејаке.

Докле тако гаташе при чаши
 У тишини довлаче се Срби
 Све пузећи напред Србијанци
 И потуку до две до три страже,
 И већ близу до маџарског шанца
 Доведе их *Сирашимировићу*.
 Сад три топа за знак избацује
 А Маџари поскочише из сна
 Те избаце неколик' плотуна
 А у село пред топове прежу
 Своје коње збуњене тобције.
 Куља сила испред *Темерина*,
 Било их је до десет хиљада,
 Сташе бежат' Банаћани натраг
 Који нису боју навикнули;
 Још се један од тобција крену
 Те измиче побрже са топом
 Ал' га спази *Сирашимировићу*
 Те у часу посече са коња,
 А друге је наперио топе
 На бегунце банатске регруте;
 Кад бегунци видеше ту шалу
 Богме лете без одушка натраг,
 Боље тамо с душманом се тући
 Нег' од своје изгинути ватре
 Страшан био од тобције пример;
 Пођу натраг јуриш на *Темерин*,
 Богме први бијаху унутра. —
 Већ *Темерин* у ватри запламти
 Али ноћас ни *Чича* не заспа
 Већ он *Јарак* у тај мах запали;
 Кад то чудо видеше *Маџари*,
 Чудо било никад не чувено,
 Они беже ко мухе без главе

Рано су се досетили коња
Богме не би ни топа изнели. —
Подиже се јаук до небеса
Деца вриште а жене лелечу
Све то бежи и старо и младо
И војници и прости тежаци
Пуца стреха на хиљаду страна
Још се каткад и топови чују
Који тамо срећна пута ради
У гомиле маџарске одлећу,
Два су села у најцрњој ноћи
Душманину светлила на путу. —
Чудна сунца, не било га нама
Не дај Боже никад ни до века!

IV.

Бој код Будисавске шуме.

(На Бурђев дан 24. Априла 1849.)

Седи вила украј шуме
 Украј шуме Будисаве;
 Расплела је златну косу
 Која паде до колена.
 Оборено бело лице
 На ручице наслонила
 А ручице на колена
 Да би биле место стуба.
 Витко тело обавила
 У сребрно сјајно руо;
 Сјаје руо, к'о што сјаје
 Бледи месец у поноћи. —
 Сузе лије без престанка
 Већ од пуни десет дана,
 Сузе лила па излила
 У земљицу пресушену,
 Из земље је изникнуло
 Ситно цвеће бели ђурђиц. —
 Сузе лије бела вила,
 Она жали своју сестру
 Своју сестру, славу српску.
 Тако тугу туговала,
 И жалосни глас певала
 Украј шуме Будисаве.
 Али нема ни у шуми

Ни у шуми ни за њоме
 Жива срца, да саслуша
 Гдено сузно вила јечи.
 Што је било у шумици
 Ситни птица певалица,
 То је ука страшна звука
 Од топова расплашила;
 Што је било живи душа,
 Попадало од мачева
 Од мачева и пушака
 Ил' од ватре душманина:
 Што је живо измакнуло
 То је тамо преко воде,
 Преко воде у планине
 Бедну главу претурило.
 Нигде нико по свој шуми
 Тужна гласа саслушати,
 Све је пусто, све је празно,
 Једно само плаво небо
 Што на вилу погледало,
 И под њоме црна земља,
 Куд су сузе попадале:
 Ал' је небо превисоко
 Куд гласови не достижу,
 А земљица каменита
 Гласа никад чула није. —
 Седи вила у крај лада
 Кроз плач пева тужну песму
 А у песми српску славу
 Оплакује све до века:
 „Реци Боже, ако ниси
 „У жалости огрезнуо,
 „У жалости и пропасти,
 „Која на твој свету бива;

„Оће л' моја туга стати,
 „Оће л' стати, ил' ја пасти
 „К'о што људи од помора,
 „Кад им дође крајни данак
 „И у данку крајни часак? —
 „Од Видова тужна дана
 „Кад је пала српска слава
 „И са неба сунце пало:
 „Траје моје вековање.
 „Ако ј' јунак душманина
 „На бојишту сасекао,
 „Зар до века да му љуба
 „Подноси најстрашниј' живот?
 „И у тешком зар животу
 „Све да гледи страшну судбу
 „Како њезин народ гони? —
 „Пати народ од сто лета
 „У најцрњим невољама,
 „Јели само одануо
 „И на часак себи дош'о,
 „Већ му нова гроза прети. —
 „Иљадама мора мрети —
 „Кад је крст под месец пао
 „Православни крст хришћански,
 „С оне стране преко Саве
 „Повео је народ амо
 „Свети отац патријарах.
 „Ал је скупа нова земља,
 „Скупља била него прва,
 „Нова борба, нова клетва
 „Опет стаде морит' Србе.
 „По дугоме крвном рату
 „Оста Србин роб наново —
 „Паде месец, ал' заоста

„Нови Турчин над Србима,
 „Стење народ од тог часа
 „У најтежим оковима,
 „Залуд лије своје сузе,
 „Залуд гледи у небеса;
 „Ни од куда смиловања
 „Ни од куда рука помоћ.
 „У пламену букте села
 „Свете цркве порушене,
 „Што је свето, окаљано
 „Окаљано од Турчина
 „Од Турчина хришћанскога,
 „Кој је гори од невере. —
 „Већ је месец десет пута
 „Из нова се уштапио
 „И толико пута нест’о
 „Са високог плавог неба;
 „Од како се верни народ
 „Са крвником заратио
 „И за цара крв пролио
 „Крв лијући задобио
 „Нову земљу војводину!
 „Сад је опет бледи месец
 „На небишту ишчезао,
 „И Србија опет пала,
 „Јер је завист поткопала
 „Силну свезу, слогу српску!
 „Мили Боже! саслушајде
 „Моју тужбу од сто лета
 „Јели веће пуна мера
 „За грехове мога милог?!” —
 Докле вила тувовала
 Украј шуме Будисаве,
 Процветао бели цветак

Бели цветак од ђурђица
 Цвеће вили беседило:
 „Посестримо бела вило!
 „Престан' горке сузе ронит',
 „Твоја туга и моја је
 „До данашњег дана била,
 „Газише ме немилице
 „Гдегод који пролазио
 „Кроз шумицу Будисаву.
 „Ал' је дошло крајње време
 „И последњи часак наста
 „Душманскоме силовању.
 „Осван'о је Ђурђев данак,
 „Иде млади јунак амо,
 „Слушај сејо, биће чуда
 „И од чуда срећа наша:
 „Још једанпут стаће на ме
 „Душманова дивља нога;
 „Ал' ће бежат' и до века
 „Запамтити Будисаву. —
 „Јеси л' чула, бела вило,
 „Где но први топ загрми?
 „Ево *Ђорђа!* збогом остај,
 „Слава српска васкрсава!“ —
 Вила цветак разумела
 Па у часу ишчезнула. —
 Већ се чује топ за топом.
 Води *Перцел* на шајкаше
 Своје дивље Маџаренде,
 Све голиће пуштахијске
 Међу њима и војнике
 Свога цара издајнице. —
 Срба мало би на броју:
 У Маџара сила јака,

Топ за топом избацује,
 У пијанству појурише
 На шанцеве *Страшимира*
 Јесте борба одвећ јака
 Силе српске и нестаје
 Према војсци *Перцеловој*
 Зулумћара најгорега
 И крвника неситога;
 Који коље ситну децу,
 Из утробе мајци вади
 Младо Српче нерођено.
 По црквама штале прави,
 Жива попа закопава,
 По олтари ватру ложи,
 Свети путир поганио,
 На иконе пиштољ баца,
 Па из гроба мртве вади,
 Мртве вади, да се свети
 И на самој трулој кости. —
 Већ се туку из пушака
 Мало часа и панганет
 Већ у живо лети месо.
 Опет мала сила Срба
 Страшан јуриш одбијала. —
 Из нова се јуриш поче
 Лете чете опијене
 К'о да им је три живота
 Лио *Перцел* у ракију.
 Од топова страшна ватра
 Уморила већ шајкаше
 Два су српска топа стала
 Њину ватру одбијати
 Јере ђуле од душмана
 Обадвома скрља точак

Шанац наши оставише
 Повукоше у дрвеће
 У дрвеће Будисавско.
 Ал' још' већма нег' ракија
 Опијава момке срећа
 Срећа је већ много људи
 И трезнијех лакомила.
 Пође Маџар у потеру
 Јуришем на Будисаву.
 Двапут јуриш обновљава,
 Оба пута би одбијен,
 Ал' су Срби већ клонули
 Јаком борбом с' уморили
 Доста људи погубили,
 А много их није било.
 Уплашени вођи лете,
 Са свакуда официри
 Њега моле, да уступи
 Да уступи сили јачој,
 Која је већ и сву шуму
 Са два краја опколила.
 Ал' је благо срце *Борђа*
 На бојишту камен тврди:
 „Одлазите кукавице!
 „Когод бегство успомене
 „Вера моја погинуће
 „Ал' ми име каљат' не ће!“ —
 Докле тако би у речи
 Стаде Маџар са две стране
 Крчит' шуму са топови,
 А са треће јуришати
 К'о што досад никад није.
 Страх је уш'о већ у вође
 А у момке јоште већи;

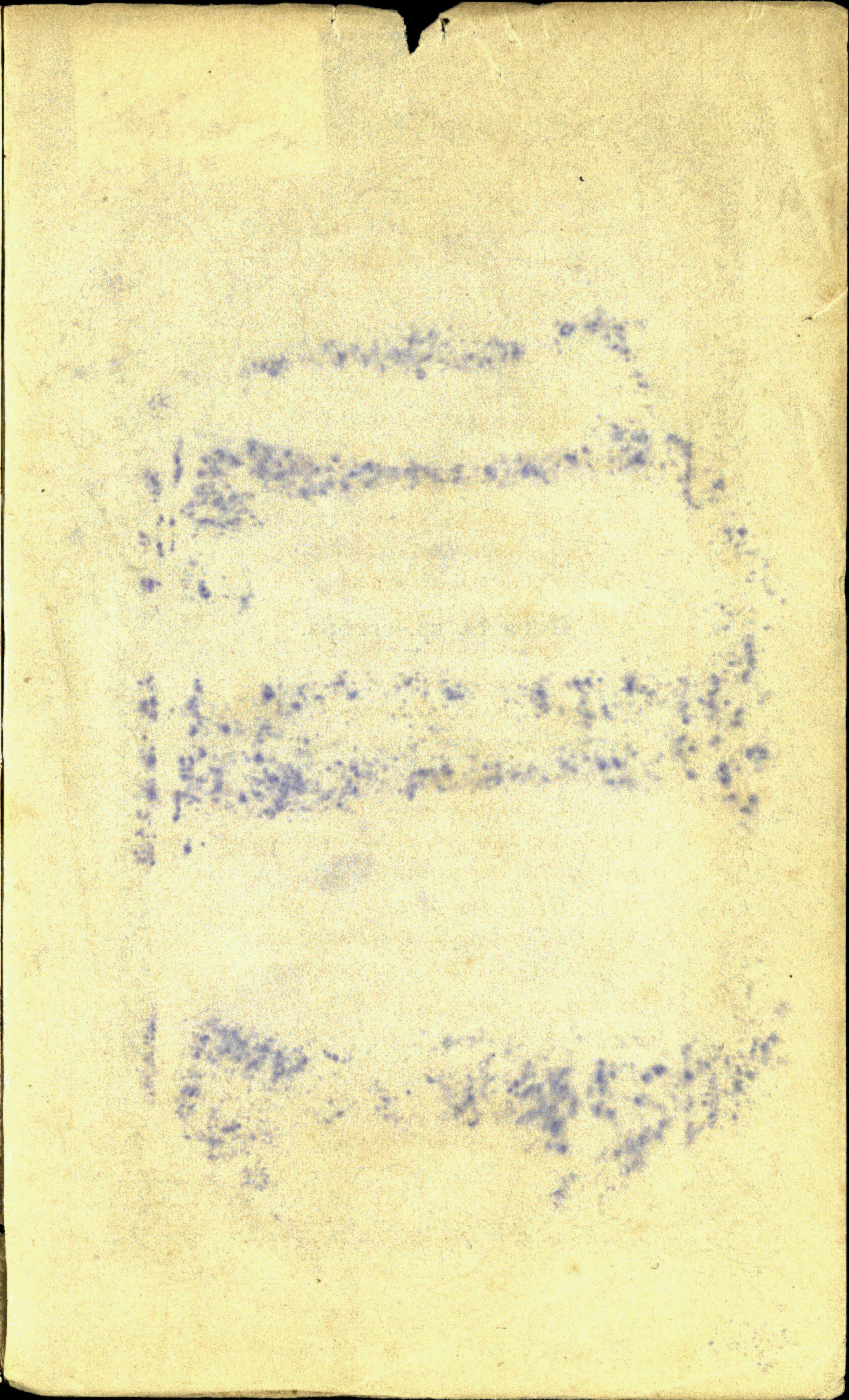
Стане л' бежат' само један,
 Друге више не задржа
 Ни најбољи од војвода.
 Никад рабри Шајкаш није
 Тако беж'о ка'но сада
 Залуд виче њима *Борђе*
Борђе, дика од Шајкаша:
 „Стан'те браћо, ево мене!”
 Залуд виче, залуд прети,
 Страх за љубав не зна више
 Нит' за брата рођенога. —
 Тада *Борђе* пиштољ трже
 Још им једном вели: збогом!
 „Збогом браћо, ви бежите!
 „Али *Борђе* бежат' не ће,
 „Ту ће пасти, својом руком,
 „Себи смртну рану дати;
 „Ал' се *Перцел* фалит' не ће
 „Да је пред њим беж'о срамно
 „Срамно беж'о ваш војвода
 „И у бегству живот спас'о!”
 Сад полете сви војници
 Сви до једног свом војводи,
 Сви готови живот дати
 За једини живот *Борђев*:
 „Праштај нама господару
 „Бегати смо ми почели;
 „Али проклет кој' узбежи
 „Пре док једног јоште буде
 „Код те шуме душманина,
 „Сложно браћо Бог је с нама,
 „И светог *Борђа* снага.”
 Рекоше му у глас момци.
 Војску *Борђе* разметнуо,

На *Перцела* ударио,
 У три ватре заватио,
 Коњаничке чете њине
 А пешаке са плотуном
 Са плотуном пушчанијем
 Тако збуни, да је Маџар
 Мислећ сила нова дошла
 Без обзирца бежат' наг'о
 Нит до града Варадина
 Од бежања престануо.
 Тако *Перцел* крвопија
 Оставио земљу српску
 Српску земљу од *Шајкаша*.
 Тако *Сшрашимировићу*
 Овом битком спасе Сријем
 И у Срему народ силни
 Кој је тамо добегао
 И са Сремом краљевину
 Краљевину троједину. —
 А шта ли је ова битка
 Важна младом цару Бечком
 То нека нам реку други
 Којима је приличније,
 Чудо било на дан *Ђурђев*
 Баш на *Ђурђев* имен данак,
 Слава била њем' до века
 И народу добра срећа! —

Јулије Радишић.

БИБЛИОТЕКА
 МАТИЦЕ СРПСКЕ

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Р. 13 Ср II 39/1

Цена 10. кр. сребра.